

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

ЦЬВОК МАР'ЯНА СТЕПАНІВНА

УДК 349.951:347.77]:061.2(477)

**ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ГРОМАДСЬКИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор
Остапенко Олексій Іванович,
Навчально-науковий Інститут права
та психології Національного університету
«Львівська політехніка»,
професор кафедри адміністративного
та інформаційного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Суббот Анатолій Іванович,
Університет державної фіскальної
служби України,
професор кафедри спеціальних дисциплін та
організації професійної підготовки

кандидат юридичних наук, доцент
Назар Юрій Степанович,
Львівський державний університет
внутрішніх справ,
завідувач кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу

Захист відбудеться «30» вересня 2016 р. о 10-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.19 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79008, м. Львів, вул. Князя Романа, 1-3, ауд. 301 XIX навчального корпусу)

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1)

Автореферат розісланий «29» серпня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Бортник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В Україні Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 схвалено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», якою, серед інших важливих умов становлення та розвитку України, визначено чотири вектори. 3-поміж них є вектор гордості, який сприятиме руху уперед в частині реалізації розвитку інформаційного суспільства.

Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р визначено мету, базові принципи, стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні, завдання, спрямовані на їх досягнення, а також основні напрями, етапи і механізм реалізації цієї Стратегії з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей розвитку України в перспективі до 2020 року. Шляхом прийняття ряду нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства, основою якого є недержавні громадські організації, сьогодні сформовано основні правові засади побудови інформаційного суспільства.

В Україні діяльність недержавних громадських організацій ґрунтується на законодавстві, яке складається із Закону України від 22 березня 2012 р. «Про громадські об'єднання», а також інших законів (Закон України від 5 липня 2012 р. «Про благодійну діяльність та благодійні організації», Закон України від 15 вересня 1999 р. «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», Закон України від 22 червня 2012 р. «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» тощо) та нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Беручи за основу ст. 34 Конституції України, слід вважати, що інформаційна діяльність недержавних громадських організацій повинна здійснюватися із дотриманням громадянами права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб. Обмеження прав людини у сфері інформації передбачено п. 3 ст. 34 Конституції України. Реалізація передбаченого Конституцією України права громадян в частині створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації недержавними громадськими організаціями побудована на основі Закону України від 13 листопада 1992 р. «Про інформацію» та інших нормативно-правових актів, перелік яких є достатньо чисельним, що ускладнює розгляд питань, які виникають в процесі здійснення інформаційної діяльності недержавними громадськими організаціями.

Результати проведених автором емпіричних досліджень (опитано 349 осіб) щодо інформаційно-правового забезпечення діяльності недержав-

них громадських організацій свідчать про ряд прогалин у регулюванні вказаних відносин. Однією з проблем є відсутність фінансової підтримки з боку органів державної влади та місцевого самоврядування (30,3 %); недостатньою є також інформація щодо діяльності недержавних громадських організацій (23,2 %); низький рівень громадської активності населення (29,5 %); мають місце прогалини та недосконале законодавче середовище в межах якого діють недержавні громадські організації (16,9 %).

Чинним законодавством України дотепер не передбачено окремого законодавчого акту, в якому було б визначено положення щодо інформаційної діяльності недержавних громадських організацій.

Така ситуація уповільнює процес адаптації окремих європейських норм та правил щодо інформаційно-правового забезпечення діяльності недержавних громадських організацій, створює правові колізії в їх діяльності.

В Україні проблемами діяльності недержавних громадських організацій, в тому числі й інформаційної, займалися М. Віхляєв, І. Грицай, М. Гуляєва, Л. Кобилянська, Т. Коломоєць, В. Кравчук, М. Лациба, Н. Нижник, В. Олуйко, К. Становський, Л. Усаченко та ін.

Зокрема інформаційне законодавство України є темою досліджень І. Арістової, В. Белевцевої, С. Грищака, В. Залізняка, Р. Калюжного, В. Ліпкана, О. Манжая, А. Марущака, О. Марценюка, Ю. Назара, В. Настюка, О. Остапенка, С. Петрова, А. Суббота, В. Цимбалюка, К. Череповського та ін.

Питання, пов'язані з діяльністю недержавних громадських організацій в зарубіжних країнах висвітлювали у своїх працях С. Буко, Т. Гордєєва, Н. Заверико, М. Кляйнберг, В. Малєєв, О. Павлюченко, Дж. Райт, П. Стратан, А. Ткачук, Т. Циганкова, М. Ялавін та ін.

Водночас, діяльність недержавних громадських організацій в інформаційній сфері розглядається лише фрагментарно, без всебічного аналізу цього правового феномена. Сьогодні немає комплексних досліджень інформаційно-правового забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні. Це та інші чинники зумовило актуальність обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах науково-дослідної роботи Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»: «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні» (державний реєстраційний № 0112U001217) та наукового напрямку кафедри адміністративного та інформаційного права: «Адміністративно-правове забезпечення захисту прав людини і громадянина в умовах інформаційного суспільства».

Мета і завдання дослідження. *Мета роботи* – всебічно на науковому рівні опрацювати, узагальнити та висвітлити теоретичні і практичні

аспекти інформаційно-правового забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні. Для досягнення зазначеної мети потрібно було вирішити такі *завдання*:

- здійснити аналіз історико-правового розвитку діяльності недержавних громадських організацій та їх інформаційного забезпечення в Україні;
- обґрунтувати правові засади і форми діяльності недержавних громадських організацій в Україні;
- розкрити сутність адміністративно-правового статусу недержавних громадських організацій в Україні;
- класифікувати недержавні громадські організації в Україні та виокремити їх види;
- охарактеризувати організаційно-правове забезпечення інформаційної діяльності недержавних громадських організацій в Україні;
- висвітлити існуючі правові основи і гарантії інформаційного забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні;
- проаналізувати міжнародний досвід щодо діяльності недержавних громадських організацій та практику його використання в Україні;
- запропонувати шляхи вдосконалення окремих нормативно-правових актів, що передбачають відповідальність за порушення законодавства України про інформацію недержавними громадськими організаціями.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері інформаційно-правового забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні.

Предметом дослідження є інформаційно-правове забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ, пов'язаних з інформаційно-правовим забезпеченням діяльності недержавних громадських організацій в Україні. Так, за допомогою історико-правового методу визначено обставини виникнення та розвиток інформаційно-правового забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні (підрозділ 1.1), застосування логіко-семантичного методу сприяло поглибленому вивченню змісту поняття «недержавні громадські організації», «інформаційно-правове забезпечення» (підрозділ 1.2); порівняльно-правовий метод дозволив виявити властивості інформаційно-правового забезпечення діяльності недержавних громадських організацій у вітчизняному і зарубіжному законодавстві (підрозділи 1.4, 1.5, 2.1); використання групування дозволило удосконалити існуючу класифікацію недержавних громадських організацій (підрозділ 1.3); формально-юридичний метод став основою для аналізу змісту нормативно-правових актів, що регламентують інформаційну діяльність

недержавних громадських організацій в Україні (підрозділ 2.2) та норми чинного законодавства України в частині притягнення до відповідальності недержавних громадських організацій за порушення законодавства про інформацію (підрозділ 2.3).

Нормативно-правовою основою роботи стали положення Конституції України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших нормативно-правових актів України, а також законодавство у сфері інформаційної діяльності деяких країн СНД та Європейського Союзу.

Емпірична база дослідження – це узагальнення практики застосування чинного законодавства України, історичні матеріали та публікації в періодичних виданнях, дані проведеного анкетного опитування 349 осіб, а також статистичні матеріали про діяльність недержавних громадських організацій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертаційній роботі вперше в науці адміністративного права здійснено всебічне дослідження проблеми та запропоновано оригінальні за змістом шляхи їх розв'язання в частині інформаційно-правового забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні.

Запропоновано нові та доповнено окремі наукові положення і пропозиції, що сприяли вирішенню визначених завдань дослідження, зокрема:

уперше:

– проаналізовано історико-правовий розвиток діяльності недержавних громадських організацій та їх інформаційного забезпечення в Україні;

– розкрито сутність адміністративно-правового статусу недержавних громадських організацій в Україні;

– обґрунтовано правові засади і форми діяльності недержавних громадських організацій в Україні;

– охарактеризовано організаційно-правове забезпечення інформаційної діяльності недержавних громадських організацій в Україні;

удосконалено:

– наявну класифікацію та види недержавних громадських організацій в Україні;

– існуючі правові основи і гарантії інформаційного забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні;

набули подальшого розвитку:

– рекомендації про імплементацію міжнародного досвіду щодо діяльності недержавних громадських організацій в Україні;

– наукові висновки про доцільність вдосконалення нормативно-правових актів, що передбачають відповідальність за порушення законодавства України про інформацію недержавними громадськими організаціями.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що зроблені висновки та рекомендації можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для подальшого наукового аналізу та дослідження проблем, пов’язаних з інформаційно-правовим забезпеченням діяльності недержавних громадських організацій (*акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальному процесі Міжрегіональної академії управління персоналом від 17 квітня 2015 р.*);

– *правотворчості* – при формуванні та реалізації законодавцем державної політики щодо застосування інформаційно-правового забезпечення в діяльності недержавних громадських організацій;

– *правозастосовній діяльності* – для поліпшення практичної взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо інформаційно-правового забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні;

– *навчальному процесі* – при проведенні занять з навчальних дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративна відповідальність», «Інформаційне право» (*Довідка про використання у навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» результатів досліджень від 10 лютого 2015 р. № 67-01-140*).

Особистий внесок здобувача. Усі сформульовані в дисертаційній роботі положення та висновки обґрунтовано та охарактеризовано на основі особистих досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Дисертація була обговорена та схвалена на кафедрі адміністративного та інформаційного права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка». Низку її положень було виголошено в доповідях на науково-практичних заходах, а саме: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання удосконалення системи законодавства в умовах сьогодення» (м. Хмельницький, 14 грудня 2012 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 12 червня 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Харків, 21–22 лютого 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы» (Республіка Молдова, м. Кишинів, 28–29 березня 2014 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання юридичної науки – 2014» (м. Львів, 25 квітня 2014 р.), III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 21 травня 2014 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено в 13 публікаціях, з яких: п'ять статей у фахових наукових виданнях, одна стаття у закордонному виданні, одна стаття у виданні, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus та шість тез доповідей на науково-практичних заходах.

Структура роботи. Дисертація складається із вступу, двох розділів, які містять 8 підрозділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації 228 сторінок, з яких 187 сторінок – основний текст, 29 – список використаних джерел (284 найменування), додатки – 14.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації; вказано на зв'язок роботи з науковою тематикою; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; висвітлено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані про апробацію, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Недержавні громадські організації як основа захисту прав, свобод і законних інтересів населення України» складається з п'яти підрозділів, висновків до розділу і присвячений теоретико-правовій характеристиці діяльності недержавних громадських організацій.

У підрозділі 1.1 *«Історико-правовий аналіз діяльності недержавних організацій та їх інформаційного забезпечення в Україні»* проведено аналіз наукової літератури, що відображає погляди українських учених на розвиток діяльності недержавних громадських організацій як основного інституту громадянського суспільства. Зауважено, що діяльність недержавних громадських організацій в Україні неможлива без якісного інформаційного забезпечення.

Результати авторського наукового пошуку свідчать про те, що під інформаційним забезпеченням діяльності недержавних громадських організацій слід розуміти: – механізм одержання, використання, поширення, збереження та захисту інформації недержавною громадською організацією в процесі її діяльності та в межах її компетенції (39,8 %); – право на вільний доступ і поширення інформації в межах компетенції недержавної громадської організації (45,5 %); – доступ недержавних громадських організацій до службової, конфіденційної та таємної інформації (14,6 %). Акцентовано, що лише інформаційного забезпечення недостатньо для діяльності та розвитку недержавних громадських організацій в Україні.

Проаналізовано існуючі в науковій літературі висновки щодо становлення недержавних громадських організацій та на їх основі виокремлено періоди історико-правового розвитку діяльності та інформаційного забезпе-

чення недержавних громадських організацій в Україні. Визначено, що процес історичного розвитку недержавних громадських організацій та їх інформаційного забезпечення в Україні триває дотепер.

Наголошено, що сфера діяльності недержавних громадських організацій потребує вдосконалення, адже на сьогодні продовжують існувати проблеми в частині повноцінної реалізації завдань недержавних громадських організацій для захисту прав, свобод і законних інтересів населення України через вплив певних негативних факторів (обмеженість у фінансових ресурсах, комерціалізація недержавних громадських організацій, відсутність масової підтримки тощо). Позитивним є те, що недержавні громадські організації, пройшовши свій складний історичний шлях розвитку в Україні, кількісно і якісно зростають.

У *підрозділі 1.2 «Адміністративно-правовий статус недержавних громадських організацій в Україні та його характеристика»* вказано, що на сьогодні ще немає єдиного визначення недержавної громадської організації як одного з інститутів громадянського суспільства. Аналіз національної законодавчої та наукової літератури сприяв більш змістовному тлумаченню понять «громадська організація», «неурядова організація», «недержавна організація», «некомерційна організація», «неприбуткова організація», «непідприємницька організація» та ін., які зазвичай вживаються як тотожні чи синонімічні. Кожне з цих понять хоча і має окреме смислове навантаження, однак позначають одне і те ж явище, яке слід іменувати «недержавною громадською організацією».

Недержавні громадські організації, як організаційно-правова форма громадського об'єднання, вступають в адміністративно-правові відносини з державою та іншими суб'єктами права. Законодавче закріплення прав та обов'язків недержавних громадських організацій свідчить про наявність у них адміністративно-правового статусу. Кожен суб'єкт адміністративного права, права і обов'язки якого передбачені адміністративно-правовими нормами має свій варіант властивого йому адміністративно-правового статусу. У повній мірі це стосується недержавних громадських організацій. Діяльність недержавних громадських організацій за своєю сутністю та призначенням спрямована на захист прав, свобод та законних інтересів громадян.

У *підрозділі 1.3 «Класифікація і види недержавних громадських організацій в Україні»* на основі праць українських науковців та національного законодавства проаналізовано існуючі класифікації недержавних громадських організацій та їх видова характеристика.

Визначено, що критерії, за якими класифікують недержавні громадські організації, є доволі численними, а підходи щодо доцільності їх використання є різноманітними. Найпоширенішим критерієм класифікації громадських організацій, в тому числі і недержавних, є напрями діяльності цих

організацій. В процесі класифікації недержавних громадських організацій в першу чергу слід брати до уваги їх призначення та форму діяльності, тому, не претендуючи на повний перелік критеріїв, що сприяють створенню універсальної класифікації недержавних громадських організацій, розглянуто та охарактеризовано наступні: за статусом діяльності недержавної громадської організації; за спрямованістю діяльності недержавної громадської організації; за метою діяльності недержавної громадської організації; за методами діяльності недержавної громадської організації; за суб'єктом діяльності недержавної громадської організації; за сферами діяльності недержавної громадської організації; за характером членства у недержавній громадській організації; за законодавчим регулюванням діяльності недержавної громадської організації; за джерелами фінансування недержавної громадської організації; за віком членів недержавної громадської організації; за представництвом недержавної громадської організації; за найменуванням недержавної громадської організації; за символікою недержавної громадської організації.

Визначено, що в Україні мають місце наступні види недержавних громадських організацій: 1) недержавні громадські організації, створені для вирішення соціальних проблем певних груп населення (дітей-сиріт, інвалідів, пенсіонерів, багатодітних сімей і т.д.) (так вважають 48,4 % респондентів); 2) дитячі та молодіжні громадські організації, які займаються вихованням молоді (на думку 38,6 % респондентів); 3) громадські організації захисту прав та інтересів громадян (так вважають 35,2 % респондентів).

У підрозділі 1.4 «Правові засади і форми діяльності недержавних громадських організацій» з'ясовано, що правовими засадами діяльності недержавних громадських організацій є певні юридичні норми, закріплені в Конституції України та інших нормативно-правових актах, що регулюють суспільні відносини у сфері діяльності недержавних громадських організацій та виконання яких є обов'язковим для суб'єктів цієї сфери. Визначено, що правові засади діяльності недержавних громадських організацій формуються на основі принципів, які поділяються на: 1) загальноконституційні; 2) галузеві; 3) міжгалузеві.

Зазначено, що результатом правотворчої діяльності є акти недержавних громадських організацій, які прийняті в процесі діяльності на основі та з метою дотримання і виконання чинного законодавства України. Вони містять у собі односторонні владні вказівки, які спрямовані на встановлення, зміну чи припинення правовідносин у зовнішній та внутрішній сферах діяльності недержавних громадських організацій.

Акти недержавних громадських організацій можна класифікувати за наступними критеріями: а) за сферою застосування на: внутрішні і зовнішні; б) за юридичними ознаками на: індивідуальні та колективні; в) за формою

закріплення на: письмові та усні; г) за назвою на: статuti, рішення, протоколи.

Визначено, що суспільно-організаційні заходи (дії, які спрямовані на проведення роботи з населенням і, як правило, не передбачають юридичних наслідків) та організаційно-технічні заходи (врегульовані технічними нормами дії щодо створення сприятливих умов для діяльності недержавної громадської організації, якими є: одержання та обробка інформації, облік звітності недержавної громадської організації, створення засобів масової інформації та ін.) як різновиди неправової форми діяльності недержавних громадських організацій повинні передбачати наступні періоди: 1) підготовчий; 2) виконавчий; 3) заключний. Виокремлення і деталізація кожного із вказаних періодів сприяє більш змістовному поясненню їх важливості у діяльності недержавних громадських організацій.

У підрозділі 1.5 «Міжнародна діяльність недержавних громадських організацій. Порівняння та практика використання позитивного досвіду» проаналізовано чинне законодавство зарубіжних країн та праці науковців, які присвячені питанням діяльності недержавних громадських організацій в зарубіжних країнах.

У зарубіжних країнах, як і в Україні, основні права громадян на свободу їх об'єднання закріплені в Конституції (Основному законі) країни. Конституційне закріплення права громадян на свободу об'єднань за кордоном може відрізнитися як за формою, так і за змістом. У ряді зарубіжних країн громадяни можуть вільно створювати об'єднання.

У деяких зарубіжних країнах діє закон «Про громадські об'єднання», предметом регулювання якого є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією громадянами права на об'єднання, створення, діяльність, реорганізацію та (або) ліквідацію громадських об'єднань. Створення і діяльність громадських об'єднань в окремих зарубіжних країнах відбувається з дотриманням принципів добровільності, рівноправності їх членів (учасників), самоврядування, законності, звітності та гласності діяльності. В Україні окрім згаданих принципів утворення та діяльності громадських об'єднань законодавцем визначено ще й такі принципи як вільний вибір території і відсутність майнового інтересу членів (учасників) цих об'єднань (ст. 3 Закону України від 22 березня 2012 р. «Про громадські об'єднання»).

У окремих зарубіжних країнах діє як закон «Про громадські об'єднання», так і закон «Про некомерційні організації», який складено на підставі Фундаментальних принципів щодо статусу неурядових організацій в Європі (Федеральний закон Російської Федерації від 12 січня 1996 р. «Про некомерційні організації», Закон Киргизької Республіки від 15 жовтня 1999 р. «Про некомерційні організації», Закон Республіки Узбекистан від

14 квітня 1999 р. «Про недержавні некомерційні організації», Закон Естонської Республіки від 6 червня 1996 р. «Про некомерційні об'єднання», Закон Латвійської Республіки від 15 грудня 1992 р. «Про громадські організації та їх об'єднання» та ін.).

З'ясовано, що в Україні на сьогодні відсутній спеціальний закон, яким було б врегульовано діяльність недержавних громадських організацій.

Розділ 2 «Організаційно-правові засади інформаційного забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні» складається із трьох підрозділів, висновків до розділу і присвячений аналізу організаційного забезпечення інформаційної діяльності недержавних громадських організацій в Україні, правових основ і гарантій інформаційного забезпечення їх діяльності та настання відповідальності за порушення законодавства України про інформацію недержавними громадськими організаціями.

У підрозділі 2.1 «Організаційне забезпечення інформаційної діяльності недержавних громадських організацій в Україні» зазначено, що видами інформаційної діяльності недержавних громадських організацій є створення, пошук, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона, захист і спростування інформації та розглумачено зміст цих термінів.

З огляду на результати опитування, проведеного за темою дисертаційної роботи, виявлено, що громадяни України інформацію про діяльність недержавних громадських організацій найчастіше отримують через телебачення, газети, журнали та мережу Інтернет. Інформування шляхом проведення заходів та акцій, проведених організаціями, від друзів та знайомих, а також із засобів радіомовлення, на сьогодні є менш ефективним, хоча теж потрібним. Зроблено висновок про те, що достатня поінформованість недержавними громадськими організаціями про основні інститути громадянського суспільства підвищує правову обізнаність громадян України.

У підрозділі 2.2 «Правові основи і гарантії інформаційного забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні» шляхом проведеного аналізу з'ясовано, що недосконалість інформаційного законодавства України є однією з причин непорозуміння, які виникають у забезпеченні діяльності недержавних громадських організацій в Україні, тому воно потребує вдосконалення, оновлення та адаптації до міжнародних правових стандартів у сфері інформації із залученням громадськості через діяльність недержавних громадських організацій.

Важливим підґрунтям для створення законодавчих основ і гарантій інформаційного забезпечення діяльності недержавних громадських організацій і подальшого розвитку інформаційного суспільства є дотримання в цій частині національного законодавства та міжнародно-правових актів, які

забезпечують право недержавних громадських організацій на інформацію в Україні (Загальна декларація з прав людини від 10 грудня 1948 р., Конвенція про захист прав і свобод людини від 4 листопада 1950 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р., Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28 січня 1981 р., Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) від 25 червня 1998 р. та ін.) та поглядів науковців визначено, що правові основи і гарантії діяльності недержавних громадських організацій в інформаційній сфері закріплено у відповідних національних нормативно-правових актах.

У підрозділі 2.3 «Відповідальність за порушення законодавства України про інформацію недержавними громадськими організаціями» розкрито мету, підстави, ознаки відповідальності за порушення законодавства у сфері інформації недержавними громадськими організаціями.

Визначено, що підставами притягнення та настання відповідальності за порушення законодавства про інформацію недержавними громадськими організаціями є: 1) факт вчинення порушення законодавства про інформацію недержавними громадськими організаціями; 2) наявність у діях недержавної громадської організації складу правопорушення; 3) наявність відповідної правової норми, яка передбачає притягнення до юридичної відповідальності за порушення законодавства про інформацію недержавними громадськими організаціями; 4) акт застосування права (вирок суду, рішення адміністративного органу тощо); 5) наявність обтяжуючих та пом'якшуючих обставин при порушенні законодавства про інформацію недержавними громадськими організаціями.

Вказано, що відповідальність за порушення законодавства про інформацію недержавними громадськими організаціями – це правовідносини між уповноваженими державними органами та недержавними громадськими організаціями, до яких застосовуються юридичні санкції з негативними для цієї організації наслідками за порушення законодавства про інформацію.

Результати проведеного опитування свідчать про те, що за порушення законодавства про інформацію недержавними громадськими організаціями 78,3 % респондентів вважають за доцільне передбачати відповідальність, а 21,7 % респондентів – ні.

За порушення законодавства про інформацію недержавними громадськими організаціями на підставі статей 27-31 Закону України від 2 жовтня 1992 року «Про інформацію» настає дисциплінарна, цивільно-правова, адміністративна та кримінальна відповідальність.

На основі аналізу наявних наукових підходів, національного законодавства та власних результатів дослідження, визначено, що адміністративна

відповідальність за порушення законодавства про інформацію недержавними громадськими організаціями – це владний вплив держави через уповноважені органи шляхом застосування адміністративних стягнень до недержавної громадської організації за порушення суспільних відносин, закріплених у Законі України «Про інформацію». Також визначено поняття дисциплінарної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за порушення законодавства про інформацію недержавними громадськими організаціями.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі аналізу одержаних наукових і практичних результатів розв'язано проблему інформаційно-правового забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні. Цьому сприяло використання загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, на основі яких отримано достовірні результати, що мають якісні та кількісні показники інформаційно-правового забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні. На основі реалізації мети і завдань дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, основними з яких є такі:

1. Визначено, що інформаційне забезпечення діяльності недержавних громадських організацій – це збір, обробка та надання інформації, необхідної для функціонування недержавної громадської організації з використанням сучасних інформаційних технологій та технічних засобів.

2. Виокремлено періоди історико-правового розвитку діяльності та інформаційного забезпечення недержавних громадських організацій в Україні: – I період – до 1917 року, який характеризується зародженням та становленням діяльності громадських організацій; – II період – від 1917 року до 1991 року, для якого притаманний розвиток громадських організацій в умовах тоталітарної радянської системи та створення законодавчих основ для їх діяльності, а також виокремлення права громадян на інформаційне забезпечення відомостей про діяльність громадських організацій в умовах зародження демократії; – III період – від 1991 року до сьогодні, для якого властивим є розширення прав недержавних громадських організацій та вдосконалення законодавства України щодо діяльності та інформаційного забезпечення цих організацій шляхом імплементації правових норм країн Європейського Союзу та інших країн сталої демократії.

3. Зазначено, що недержавна громадська організація – це добровільне, ініціативне, незалежне, некомерційне та неприбуткове громадське об'єднання, яке пов'язане спільними інтересами, цілями й ідеями фізичних осіб та створене з метою спільної реалізації її членами своїх прав, свобод і законних інтересів.

4. Вказано, що адміністративно-правовий статус недержавних громадських організацій – це сукупність прав, обов’язків, гарантій, обмежень та відповідальності, які реалізуються в адміністративних правовідносинах, що виникають у процесі взаємодії недержавних громадських організацій із державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами.

5. Наголошено, що критерії, за якими класифікують недержавні громадські організації, є доволі численними, а підходи щодо доцільності їх використання є різноманітними, а також існує надзвичайно велика кількість недержавних громадських організацій, які створюються та функціонують практично у всіх сферах життєдіяльності людей та відіграють значну роль у формуванні громадянського суспільства, проте кількість не завжди переходить у якість. Тому набагато важливішим є якість роботи таких організацій, їх соціальна активність, корисність, потужність роботи і достойне прискорення демократичного розвитку України.

6. Визначено, що форми діяльності недержавної громадської організації – це дії керівного органу та членів (учасників) недержавної громадської організації, спрямовані на встановлення і застосування правових норм з дотриманням чинного законодавства України, а також проведення інформаційно-правової роботи з населенням і створення сприятливих умов для забезпечення діяльності недержавної громадської організації.

Існуючі форми діяльності недержавних громадських організацій за наявних видових ознак мають достатньо широкий спектр застосування, що свідчить про необхідність їх подальшої систематизації з метою більш ефективного застосування.

7. Відзначено, що для України цінним є міжнародний досвід щодо правового регулювання діяльності недержавних громадських організацій, адже чинний Закон України «Про громадські об’єднання» хоча і забезпечує громадянам України реалізацію їх конституційного права на свободу об’єднання, водночас дія цього Закону поширюється на суспільні відносини у сфері створення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об’єднань в Україні. Однак чинний Закон не виділяє правове регулювання суспільних відносин, пов’язаних з діяльністю недержавних громадських організацій. Тому вважаємо за доцільне в Україні для врегулювання цього питання створити окремий законодавчий акт на основі міжнародного досвіду, беручи до уваги загальноприйняті світові законодавчі норми щодо діяльності недержавних громадських організацій.

8. Визначено, що інформаційна діяльність недержавних громадських організацій – це сукупність дій, спрямованих на забезпечення інформаційних потреб і інтересів громадян, юридичних осіб, органів державної влади та

місцевого самоврядування в межах їх прав і свобод, функцій та повноважень для використання існуючих інформаційних ресурсів, технологій та засобів зв'язку.

Розвиток інформаційної діяльності недержавних громадських організацій сприяє становленню інформаційного суспільства в Україні, однак на сьогодні у чинному законодавстві України мають місце прогалини та недоопрацювання, які негативно впливають на здійснення інформаційної діяльності недержавними громадськими організаціями. Потребує підвищення ефективності й сам процес отримання та використання достовірної інформації недержавними громадськими організаціями.

9. Визначено, що існуюча чисельність та несистематизованість нормативно-правових актів України, якими регулюється інформаційна сфера, зокрема інформаційна діяльність недержавних громадських організацій, призводить до ускладнень при розгляді проблемних питань чи ситуацій, які виникають в процесі здійснення інформаційної діяльності недержавними громадськими організаціями. Тому доцільним є створення Інформаційного кодексу України, в якому слід визначити положення щодо інформаційної діяльності недержавних громадських організацій, або ж створення окремого Закону України «Про громадські організації», яким би врегульовувались аспекти інформаційної діяльності недержавних громадських організацій. Кодифікація правових норм, на основі і підставі яких повинна розвиватися інформаційна складова частина діяльності недержавних громадських організацій, сприятиме усуненню існуючих прогалин у регулюванні відносин у сфері інформації.

10. Відзначено, що існуючі у кодексах, зокрема КУпАП, КК України, ЦК України, КЗпП України, та інших правових документах норми статей, що передбачають відповідальність за порушення законодавства про інформацію, слід об'єднати в окрему главу в кожному з кодексів, а також взяти до уваги при розробленні Інформаційного кодексу України. Це дасть змогу в подальшому запобігти виникненню труднощів під час розгляду правопорушень, вчинених недержавними громадськими організаціями у сфері обігу інформації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Хариш М. С. Недержавні громадські організації як складова частина суб'єктів адміністративного права України / М. С. Хариш // Наукові записки Львівського університету бізнесу і права [зб. наук. пр. з економ. і юрид. дисц. / гол. ред. Л. А. Янковська]. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – Вип. 11. – С. 29–31;

2. Хариш М. С. Про правову обізнаність громадян України щодо сфери діяльності інститутів громадянського суспільства / М. С. Хариш // Митна справа. – Львів, 2014. – № 1 (91), ч. 2. – С. 20–25.

3. Харьш М. С. О деятельности негосударственных общественных организаций за рубежом / М. С. Харьш // *Legea Și viața*. – Republica Moldova. – Nr. 4/3 (268) 2014. – С. 149–153;

4. Хариш М. С. Про адміністративну відповідальність за порушення інформаційного законодавства України недержавними громадськими організаціями / М. С. Хариш // Актуальні проблеми держави і права права [зб. наук. пр. / відп. за випуск В.М. Дрьомін]. – Одеса: «Юридична література», 2014. – Вип. 73. – С. 101–112;

5. Цьвок М. С. Правові засади діяльності недержавних громадських організацій в інформаційному просторі України / М. С. Цьвок // Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. – № 4 (II). – С. 167–176.

6. Цьвок М. С. Про інформаційну діяльність недержавних громадських організацій в Україні / М. С. Цьвок // Митна справа. – Львів, 2015. – № 1 (97), ч. 2. – С. 158–164.

7. Цьвок М. С. Зарубіжний досвід діяльності недержавних громадських організацій та його застосування в Україні / М. С. Цьвок // Публічне право: науково-практичний юридичний журнал. – К., 2015. – № 2 (18). – С. 326–332.

8. Хариш М. С. Про систему недержавних громадських організацій в Україні та інших країнах / М. С. Хариш // Актуальні питання удосконалення системи законодавства в умовах сьогодення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 14 грудня 2012 р.). – Хмельницький: ХІСТ Університету «Україна», 2012. – С. 128–132.

9. Хариш М. С. Недержавні громадські організації як інструмент захисту прав та свобод громадян України / М. С. Хариш // Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез II Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 12 червня 2013 р.). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. – С. 151–153.

10. Хариш М. С. Про поняття та ознаки недержавних громадських організацій / М. С. Хариш // «Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 21-22 лютого 2014 р.). – Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2014. – С. 64–67.

11. Хариш М. С. Законодавчі основи інформаційного забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні / М. С. Хариш // «Пра-

вовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы»: Международная научно-практическая конференция (Республика Молдова, Кишинев, 28-29 марта 2014 г.). – Кишинев: Julian, 2014. – С. 138–140.

12. Хариш М. С. Процес становлення та розвитку недержавних громадських організацій в Україні / М. С. Хариш // Актуальні питання юридичної науки – 2014 : Матеріали доп. та ст. . Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 25 квітня 2014 р.). – Львів : Львівський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом, 2014. – С. 134–141.

13. Хариш М. С. Про взаємовідносини недержавних громадських організацій з органами державної влади в Україні / М. С. Хариш // Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез III Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 21 травня 2014 р.). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – Ч. II. – С. 72–75.

АНОТАЦІЯ

Цьвок М. С. Інформаційно-правове забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2016.

Дисертація присвячена комплексному вивченню теоретичних та практичних проблем інформаційно-правового забезпечення діяльності недержавних організацій в Україні.

У роботі розглянуто загальнотеоретичні положення та виокремлено й охарактеризовано періоди історико-правового розвитку діяльності та інформаційного забезпечення недержавних громадських організацій в Україні.

Визначено адміністративно-правовий статус недержавних громадських організацій в Україні. Виокремлено класифікацію і види недержавних громадських організацій в Україні. Розкрито правові засади і форми діяльності недержавних громадських організацій. Проаналізовано міжнародну діяльність недержавних громадських організацій шляхом порівняння та практики використання позитивного досвіду.

Висвітлено організаційно-правове забезпечення інформаційної діяльності недержавних громадських організацій в Україні. Визначено правові основи і гарантії інформаційного забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні. Розкрито особливості відповідальності за порушення законодавства України про інформацію недержавними громадськими організаціями.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, інформаційна діяльність, інформаційно-правове забезпечення, інформація, недержавні громадські організації.

АННОТАЦІЯ

Цьвок М. С. Информационно-правовое обеспечение деятельности негосударственных общественных организаций в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2016.

Диссертация посвящена комплексному изучению теоретических и практических проблем информационно-правового обеспечения деятельности негосударственных организаций в Украине.

В работе рассмотрены общетеоретические положения, выделены и освещены периоды историко-правового развития деятельности и информационного обеспечения негосударственных общественных организаций в Украине. Определен административно-правовой статус негосударственных общественных организаций в Украине. Исследована классификация и виды негосударственных общественных организаций в Украине.

Значительное внимание уделено анализу правовых основ и форм деятельности негосударственных общественных организаций. В результатах исследования подчеркивается, что правовые основы деятельности негосударственных общественных организаций следует понимать как определенные юридические нормы, закрепленные в Конституции Украины и других нормативно-правовых актах, регулирующих общественные отношения, возникающие в сфере деятельности негосударственных общественных организаций и выполнение которых является обязательным для субъектов этой сферы.

Изучена международная деятельность негосударственных общественных организаций путем сравнения и практики использования положительного опыта.

Освещено организационно-правовое обеспечение информационной деятельности негосударственных общественных организаций в Украине. Отмечено, что, что из-за недостаточной информированности населения Украины о деятельности негосударственных общественных организаций в Украине, значительно возрастает правовая неосведомленность граждан Украины в этой сфере. В свою очередь, правовая осведомленность граждан

Украины о деятельности негосударственных общественных организаций определена как владение гражданами Украины определенными знаниями в области права о деятельности негосударственных общественных организаций, полученных путем их информирования через различные информационные источники (СМИ, сеть Интернет и др.). Это создает фундамент для дальнейшего развития и совершенствования информационной деятельности негосударственных общественных организаций в Украине.

Определены правовые основы и гарантии информационного обеспечения деятельности негосударственных общественных организаций в Украине. Отмечено, что они закреплены в отечественных нормативно-правовых актах, а именно: 1) общеправовых или основных законах; 2) специально-правовых законах, которые регулируют (обеспечивают): а) широкое внедрение информационных, компьютерных технологий, развитие информационного общества; б) отдельные сегменты информационной сферы; в) отдельные вопросы общественных отношений в информационной сфере; г) информационной безопасности. Информационное обеспечение деятельности негосударственных общественных организаций в Украине также урегулировано подзаконными нормативно-правовыми актами. Кроме законов и подзаконных нормативно-правовых актов, информационное обеспечение деятельности негосударственных общественных организаций в Украине составляет внутренняя организационная документация.

Раскрыты особенности ответственности за нарушение законодательства Украины об информации негосударственными общественными организациями. Отмечено, что в Украине негосударственные общественные организации выступают субъектом информационных отношений и за нарушение законодательства Украины об информации несут дисциплинарную, гражданско-правовую, административную, уголовную ответственности. Одновременно законодательство об этих видах ответственности негосударственных общественных организаций нуждается в совершенствовании как в целом, так и в качестве субъектов информационных отношений. На сегодня привлечение к ответственности негосударственных общественных организаций за нарушение законодательства об информации практически не урегулировано.

Ключевые слова: административно-правовой статус, информационная деятельность, информационно-правовое обеспечение, информация, негосударственные общественные организации.

SUMMARY

Tsvok M. S. *Information-Legal Provision of Non-governmental Organizations' Activity in Ukraine.*—Printed as a manuscript.

The thesis for a candidate of law degree on the specialty 12.00.07 – Administrative law and Process; Financial law; Informational law. – Lviv

Polytechnic National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2016.

The paper is devoted to a complex study of theoretical and practical issues of information-legal provision of non-governmental organizations' activity in Ukraine.

This paper examines general theoretical provisions, separates and describes periods of historical and legal development and informational provision of non-governmental organizations' activity in Ukraine.

Administrative-legal status of non-governmental organizations in Ukraine is defined. Classification and types of non-governmental organizations in Ukraine are determined. Legal principles and forms of non-governmental organizations' activity are revealed. International activities of non-governmental organizations are analyzed.

Organizational provision of non-governmental organizations' information activities in Ukraine is highlighted. Legal basis and guarantees of information provision of non-governmental organizations in Ukraine are defined. Peculiarities of the responsibility for violation of the law of Ukraine on information by non-governmental organizations are defined.

Key words: administrative-legal status, information activity, information-legal provision, information, non-governmental organizations.

Підписано до друку 25.08.2016 р.
Формат 60×84/16.
Папір друкарський. Ум. друк. арк. 0,9.
Зам. № 164. Наклад 100 пр.

Видавництво «ПАІС»
Реєстраційне свідоцтво ДК № 3173 від 23 квітня 2008 р.
вул. Гребінки 5, оф. 1, м. Львів, 79007
тел.: (032) 225-60-14, (032) 261-24-15
e-mail: pais@mail.lviv.ua; <http://www.pais.com.ua>